

ДО
Председателя на Научното жури,
определено със Заповед № РД 38-454 на
Ректора на Софийски университет „Св.
Климент Охридски”

РЕЦЕНЗИЯ

Относно: Дисертационен труд на тема: „Енергийното планиране като ключов инструмент за устойчивото развитие на общините”, разработен от Мария Емануилова Манолова, докторант към Софийски университет „Св. Климент Охридски” с научен ръководител доц. д-р Антон Филипов, за получаване на образователна и научна степен „доктор” в професионално направление 4.4. Науки за земята („Икономическа и социална география”)

от проф. д-р Спартак Керемидчиев - Институт за икономически изследвания на БАН, член на Научното жури по настоящия конкурс.

I. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от 199 страници, в т.ч. основен текст от 185 страници, списък на използваната литература, списък на таблиците и фигурите и две приложения. Използваната литература в рамките на 7 стр. включва списък на нормативни актове и литературни източници, в т.ч. интернет източници на български и английски език.

Основната структурата на изследването е класическа и съдържа три глави, към които следва да се добавят въведение, увод и заключение. Логиката на изследването е изградена на три основи: енергиен сектор, енергийно планиране, устойчиво местно развитие. Разпределението на текста по отделните глави е сравнително балансирано.

Дисертацията започва с две уводни части: въведение и увод. Те се припокриват и не става ясно защо не са обединени в една част. В тях са представени предмета, обекта, целта, задачите и основните използвани методи на изследване. За разлика от предмета, обекта, задачите и методите, целта на изследването не е успешно определена. Прилагането на каквато и да било методология (както е формулирана

целта от докторантката) не може да бъде цел на дисертация, защото не е свързана с някакъв краен резултат.

Първата глава на дисертацията е посветена на методологичните и методичните източници на изследването. Основното внимание в тази част е обърнато на концепциите за същността и съдържанието на устойчивото развитие. Докторантката прави интересен етимологичен анализ на понятието устойчиво развитие, като свързва произхода на английското *sustainable* с *bearable* – поносим, търпелив, умерен. Това разглеждане е оригинално, излиза от традиционното тълкуване на глагола *sustain* като поддържам, подпирам, подкрепям, което няма конотационни връзки със същността на устойчивото развитие.

Вторият акцент в първа глава е поставен върху административното планиране. Тук са представени различни концепции за същността и съдържанието му. Те правилно са разгледани като цикъл от етапи, чрез който се осъществява взаимодействие със заинтересованите лица. Специална част е посветена на спецификата на енергийното планиране.

Другите теми, които са развити в тази част са свързани с информационните източници на изследването и методите на изследване на местното устойчиво енергийно планиране. Главата завършва с един параграф изводи, които далеч не отразяват и обобщават резултатите от изследователската работа в първа глава.

Втората глава се занимава със състоянието и перспективите на енергийното планиране в САЩ, Китай, Великобритания, Норвегия, Швеция ЕС, както и с нормативната основа и приложението ѝ в България. Изборът на страните е успешен, защото са подбрани страни с опит в енергийното планиране, както и две от най-големите икономики, които създават множество проблеми в областта на енергетиката и замърсяването на околната среда и глобалното затопляне. Като че ли сред тази селекция липсва Дания, която е известна със силните си общини и е първенец в ЕС по генериране и използване на енергия от ВЕИ. Другото, което липсва в тази част е, че не се слиза на по-ниско равнище, като изследване на конкретен случай в една община или град. Такива практики има достатъчно. Копенхаген си е поставил за цел към 2020 г. да си осигурява електричество от само от безкарбонови източници.

Втората част на тази глава анализира нормативната основа и състоянието на енергийното планиране в България. Представени са основните нормативни актове, както и стратегии и планове за развитие на енергетиката, енергийната ефективност, намаляване на емисиите на парникови газове. След това е отделено място за представяне и сравнение на най-често използваните методики за енергийно планиране на общинско равнище в страната. Накрая се представени основните пречки пред развитие на този процес в българските общини. За разлика от първа глава, изводите в тази част са пълни и прецизни.

В третата глава е развит пример на енергийно планиране в община Мадан на основа на една от съществуващите методики – местно устойчиво енергийно планиране (МУЕП). Първоначално е дадена аргументация за избора на община, а след това е представена кратка природогеографска характеристика на община Мадан.

В следващата част на главата системно е приложена избраната методика – МУЕП в община Мадан. Докторантката представя всички етапи от цикъла на енергийно планиране и постигнатите резултати. Подробно и задълбочено са изследвани и е събрана конкретна информация за основните енергоизточници, които са налични на територията на общината. Извършена е оценка на техния енергиен потенциал. Като краен резултат от планирането е съставена матрица на местното устойчиво енергийно планиране и индикатори за изпълнението ѝ. Накрая са изведени основните резултати от постигнатото в тази глава.

В заключението са представени проблемите, пред които се сблъсква енергийното планиране на местно равнище, решенията в изследването задачи и приносните моменти, които докторантката претендира, че е постигнала.

Част от резултати от дисертационния труд са представени в две самостоятелни публикации, в специализирани научни издания (Годишник на Геолого-географския факултет на СУ и в сборник доклади от международна научна и бизнес конференция) И двете публикации са на български език.

Авторефератът в общи линии следва основните моменти от дисертационния труд. В него са представени основните тези и резултати на докторантката, което позволява бърз достъп до извършеното изследване.

II. Оценка на научните и практическите резултати в дисертационния труд

Характерът на представената дисертация е със силна практическа насоченост, което следва да се има предвид при оценка на постигнатите резултати. Те могат да се интерпретират по следния начин.

1. Темата на дисертацията е особено актуална поради засилващата се връзка между енергетика-икономика-околна среда. Тя е водеща както при стратегията Европа 2020, така и в Парижкото споразумение от 2015 г. От тези стратегически документи на най-високо равнище следват редица директиви на ЕК, които изискват от страните членки да разработят и приложат мерки за рязко намаляване на парниковите газове, вредните емисии, да подобрят енергийната ефективност на частните и публичния фонд. Тези мерки наред с навлизането на новите технологии за производство на енергия от ВЕИ ще променят тотално профила на енергийния сектор. Очевидно е, че прилагането на тези документи трябва да има местна компонента, която на този етап е слабо развита в страната.

2. Конструкцията на изследването е последователна, с нея се поставя солидна основа за получаване на научно-приложни резултати. Докторантката успешно се справя с мултидисциплинарния характер на изследването, което обхваща познания от областта на енергетиката, устойчивото развитие и регионалното планиране.
3. В първата глава на дисертацията докторантката показва познаване и умело използване на основните концепции за устойчиво развитие, енергийно планиране. Тя умело се ориентира в лабиринта от различни теоретични постановки за същността и съдържанието на енергийното планиране, устойчивото развитие и връзката му с енергийното развитие на местно равнище.
4. Във втората глава докторантката демонстрира задълбочено разбиране и използване на водещ чуждестранен опит в областта на енергийното планиране от гледна точка на регионалното планиране в редица страни, както и в ЕС.
5. Основните приноси на докторантката са свързани с приложение на методиката за енергийно планиране в община Мадан. На основата на системно и задълбочено изследване е направена оценка на потенциала на общината да използва местни енергийни ресурси за производство на енергия. На следващо място е направена селекция и е разработена матрица, съдържаща мерки за устойчиво енергийно развитие на община Мадан. Това на практика (заедно с индикаторите за оценка на изпълнението) са основните елементи на плана за устойчиво енергийно планиране на община Мадан.
6. Използваната методика и натрупаният опит от докторантката могат да се развият и използват и в другите общини на страната. Те биха представлявали интерес и в процеса на обучение на различни специалисти, които са необходими за разработване на местни планове за устойчиво енергийно развитие.

III. Критични бележки и препоръки

Към представеното изследване бих отправил следните критични бележки и препоръки, извън вече направените:

1. Защитата на дисертация е свързано с прецизиране и аргументиране на теза на основата на предварително зададени хипотези. Такива не се съдържат в разработката.
2. Основен проблем в изследването е координирането на концепции и методи от различни науки и дисциплини. Докторантката се е опитала и в повечето случаи успешно да използва и интегрира множество частни методи на изследване. Проблемът при това е в дълбочината и пълнотата на използване. Ще дам само

един пример. Демонстрацията с метода „разходи-ползи“, представен в приложение 2 е много обща и непълна. Според изведената вътрешна норма на възвръщаемост от 16%, тези проекти са достатъчно изгодни за частния сектор и по-скоро трябва да се търси неговото участие, вкл. чрез публично-частни партньорства, отколкото да се ангажират публични средства.

3. Напълно правилно докторантката разглежда енергийното планиране като част от планирането на устойчивото развитие на местно равнище. За съжаление тази тема е слабо застъпена в следващите части, които разглеждат регионалното планиране в страната и практиката на община Мадан. Ако енергийното планиране не се интегрира в общия планов процес на местно равнище много трудна би могло да се очаква, че ще има успех. Това е тема, която излиза от дисертацията, но не е развита, а си заслужава да се поработи върху нея.
4. Извън правописните и пунктуационни грешки, които правят неприятно впечатление в работата, могат да се изведат няколко съществени пропуски или неточности. Такъв е например използването на SWOT анализа при оценка на методиките за енергийно планиране. В този случай SWOT анализът не е подходящ метод, защото не може да се формулира външна среда на тези документи, а оттам да се посочат възможностите и заплахите. Друг съществен пропуск се открива при хронологията на нормативната уредба, представена на фиг. 8, с. 108. Тази уредба следва да се допълни с европейските актове, която са в йерархично отношение са над националните. На следващо място тази картина следва да се допълни, защото след 2013 г. има други актове, които не са посочени. Другото, което трябва да се направи е от нея да отпаднат някои специални закони, които не са пряко свързани с развитие на енергетиката, като напр. Закона за преобразуване и приватизация и Закона за обществените поръчки. Първият неправилно е посочен, че е приет през 1999 г., а при ЗОП не е посочена изцяло новата му версия от 2015 г.
5. При рефериране към източници на количествени данни, докторантката често прави препратки към Google, уикипедия и други популярни интернет домейни. Това е леснодостъпна и популярна, но не винаги коректна и научно издържана информация. Затова бих препоръчал тези източници да се избягват, като се използват само източници от научни издания и публикации.
6. Бих препоръчал в бъдещата си работа М. Манолова да продължи линията на започнатото изследване като навлезе в по-голяма дълбочина в проблематиката и прецизира представянето на постигнатите резултати.

IV. Заключение

В обобщение на представените аргументи и доказателства за качествата на представения дисертационен труд моята оценка е, че той покрива изискванията, поставени в ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“, което с пълна убеденост ми дава основание да предложа на уважаемите членове настоящото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 4.4. Науки за земята („Икономическа и социална география“) на докторант Мария Емануилова Манолова.

Член на Научното жури:

проф. д-р Спартак Керемидчиев

25.08.2017 г.
гр. София